

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete på avancerad nivå (examensarbete), 15 hp
Förskollärarexamen
HT 2021
Fakulteten för lärarutbildning

Hållbar utveckling i förskolan

En kvalitativ studie om hur hållbar utveckling har implementerats i förskolan.

Andreas Månsson och My Paulander

Författare

Andreas Månsson och My Paulander

Titel

Hållbar utveckling i förskolan - En kvalitativ studie om hur hållbar utveckling har implementerats i förskolan.

Engelsk titel

Sustainable development in preschool - A qualitative study of how sustainable development has been implemented in preschool.

Handledare

Lisa Finné Persson

Examinator

Laila Gustavsson

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka om hållbar utveckling har implementerats in i förskolors pedagogiska verksamhet efter att Lpfö18 blev aktuell samt om implementeringen har gett någon effekt gällande barns lärande för hållbar utveckling. Hållbar utveckling är ett nytillskott i Lpfö18, jämfört med tidigare styrdokument. Numera finns det nya strävansmål och riktlinjer som berör specifikt hållbar utveckling, vilket innebär att förskolor behöver se över i sin pedagogiska verksamhet om de arbetar och lever upp till dessa förändringar i sin utbildning.

Denna studie bygger på kvalitativa semistrukturerade intervjuer med både förskollärare samt förste förskollärare och utifrån resultatet diskuteras detta med stöd av Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori. Den teoretiska ansatsen valdes för att diskutera och analysera hur implementeringen har skett på de olika förskolorna och vilka förutsättningar förskollärare har fått för att kunna ta sig an området hållbar utveckling. Resultatet ger en antydning om att implementeringen inte har skett i den utsträckning som krävs och att detta därmed påverkar arbetet med hållbar utveckling.

Ämnesord

Hållbar utveckling, implementering, Bronfenbrenner, utvecklingsekologisk systemteori, förskollärare, förste förskollärare

Förord

Vi vill tacka alla som bidragit till denna studie på olika sätt. Först och främst alla respondenter som både var flexibla och engagerade under våra intervjuer, utan er hade studien inte varit möjlig att genomföra. Vi vill även tacka vår handledare Lisa, för ditt tålamod och goda råd. Din tillgänglighet och erfarenhet har betytt väldigt mycket för oss. Vidare vill vi även tacka arbetskollegor för ert stöd och alla ni som har tagit er tid till att läsa vårt arbete och gett välbehövlig respons under skrivprocessen.

Ett speciellt tack till våra familjemedlemmar som har stöttat och peppat oss. När det har varit som tuffast har ni alltid funnits där vid vår sida, vilket vi är väldigt tacksamma för.

Avslutningsvis vill vi tacka varandra för ett bra och utvecklande samarbete.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
2. Bakgrund	8
2.1 Begreppet hållbar utveckling	8
2.2 Förskolans läroplaner kopplat till hållbar utveckling.....	9
2.3 Implementering av Lpfö18 i förskolan	10
2.4 Lärande för hållbar utveckling i förskolan.....	11
2.5 Förste förskollärare	12
2.6 Grön flagg	12
3. Syfte och frågeställningar	13
4. Litteraturgenomgång	14
4.1 Förståelsen för hållbar utveckling	14
4.2 Att implementera hållbar utveckling i förskolan	15
5. Teoretiskt perspektiv	17
5.1 Utvecklingsekologisk systemteori	17
6. Metod.....	20
6.1 Val av metod	20
6.2 Urval.....	20
6.3 Genomförande.....	22
6.4 Etiska överväganden	23
6.5 Metoddiskussion	24
7. Resultat	25
7.1 Läroplanens (Lpfö18) påverkan i arbetet med hållbar utveckling	25
7.2 Implementering av hållbar utveckling i förskolan	26
7.2.1 <i>Kompetensutveckling utifrån förskollärarnas perspektiv .....</i>	<i>26</i>
7.2.2 <i>Kompetensutveckling utifrån förste förskollärarnas perspektiv .....</i>	<i>27</i>
7.2.3 <i>Ett delat ansvar är nyckeln till likvärdighet.....</i>	<i>28</i>
7.2.4 <i>Hållbar utveckling, ett relevant utvecklingsområde utifrån förste förskollärarnas perspektiv .....</i>	<i>29</i>
7.2.5 <i>Hållbar utveckling, ett relevant utvecklingsområde utifrån förskollärarna perspektiv .....</i>	<i>30</i>
7.3 Effekterna av ett implementeringsarbete	31
8. Analys	33
8.1 Makrosystem – Läroplanen (Lpfö18)	33

8.2 Exosystem - Ledning / Förste förskollärare	33
8.3 Mesosystem - Samarbete	34
8.4 Mikrosystem - Förskollärare	36
8.5 Sammanfattande analys.....	37
9. Diskussion	38
9.1 Implementering av hållbar utveckling i förskolan	38
9.2 Effekterna av ett implementeringsarbete	41
10. Slutsats och framtidsperspektiv.....	43
Referenser	45
Bilagor	47
Bilaga 1 – Missivbrev	47
Bilaga 2 - Samtycke till deltagande i studien Hållbar utveckling i förskolan...	48
Bilaga 3 - Intervjuguide	49

1. Inledning

Redan från förskolans uppkomst under 1800-talet när Friedrich Fröbel (1782–1852) satte sin prägel på dåtidens förskolor, fick arbetet med natur och miljö en betydande roll. Tanken kring dåtidens utbildning var att barnen skulle vistas ute i naturen och följa naturens kretslopp skriver Thulin (2016). Idag ser den ekologiska läran annorlunda ut jämfört med dåtidens utbildning, men konceptet är detsamma, att barn ska få möjligheten att vistas ute i sin närmiljö så mycket som möjligt. Syftet är dels att öka barnens förståelse för växter och biologisk mångfald, dels att förstå hur människa, samhälle och natur påverkar varandra. I Läroplan för förskolan: Lpfö18 (Skolverket 2018a) står det att barn ska få möjligheten att öka sin förståelse för hur människans förhållningssätt påverkar både den lokala och globala miljön samt att miljöfrågan är ett gemensamt ansvar. Kort sammanfattat kan detta ses som en del av det ekologiska arbetet kopplat till *hållbar utveckling*. Ärlemalm-Hagsér och Sundberg (2016) förklarar att lärande för hållbar utveckling i förskolan främst befinner sig inom den ekologiska dimensionen vilket handlar om miljö och naturfostran, medan de sociala och ekonomiska dimensionerna ges mindre utrymme. Det är viktigt att understryka att hållbar utveckling inte bara handlar om en god miljö skriver Naturvårdsverket (2021), utan växer fram i samspelet mellan *ekologisk*, *ekonomisk* och *social* hållbarhet. När dessa tre dimensioner berörs i ett arbete kan det kallas för hållbar utveckling menar Björklund (2014).

Efter att den nya läroplanen, Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell och trädde in i förskolans utbildning, har hållbar utveckling fått en alltmer betydande och central plats i styrdokumentet. Skillnaden mellan Lpfö18 (Skolverket 2018a) och den tidigare Lpfö98: reviderad 2016 (Skolverket 2016) är att hållbar utveckling har ett eget kapitel där *de tre dimensionerna* nämns tillsammans. Att arbeta med hållbar utveckling i förskolan ses idag som en självklarhet. Några år har gått sedan den nya läroplanen blev aktuell för förskolans pedagogiska verksamhet, ungefär samtidigt tillkom yrkesrollen förste förskollärare. Förste förskollärarens roll kan variera beroende på förskola och behov, men huvuduppdraget är att leda det pedagogiska arbetet i sitt område, agera som ett bollplank och utöka kompetensen bland personalen. Gällande hållbar utveckling är det däremot intressant att fråga sig hur

förste förskollärare har implementerat detta utvecklingsområde i förskolan efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) tillkom, samt hur de ser på sitt uppdrag och vilka insatser som har gjorts för att skapa goda förutsättningar för förskollärarna att undervisa inom detta område. Vidare är frågan om förskollärare upplever att arbetet med hållbar utveckling har förändrats och om de har fått en annan förståelse för vad begreppet innebär sedan Lpfö18 (Skolverket 2018a) tillkom.

Anledningen till att vi har valt att undersöka hållbar utveckling i förskolan är dels för att det är ett gemensamt intresse dels också för att det är ett område som är högst aktuellt idag utifrån rådande omständigheter både nationellt och internationellt. Människan står inför tuffa utmaningar med både miljö och utvecklingsproblematik som hotar framtiden och framtida generationer. Målet med denna studie är att undersöka hur hållbar utveckling har implementerats i förskolan genom att ta reda på om förskollärare har fått de förutsättningar som krävs för att undervisa inom detta område. Vidare är vår förhoppning med denna studie att bidra till reflektion och fortsatta diskussioner inom området.

2. Bakgrund

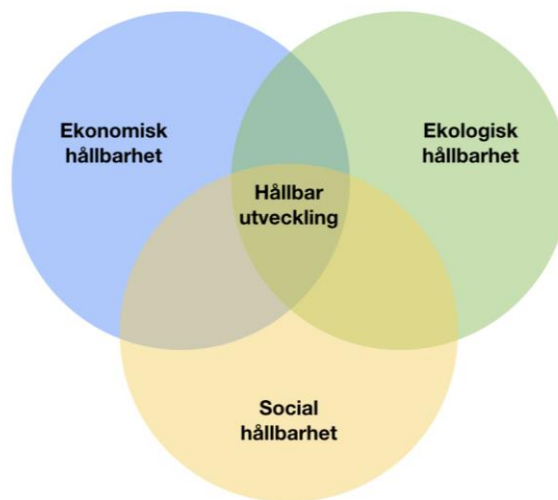
I detta avsnitt redogörs för bakgrunden till studien under rubrikerna *begreppet hållbar utveckling, förskolans läroplaner kopplat till hållbar utveckling, implementering av Lpfö18 i förskolan, lärande för hållbar utveckling i förskolan, förste förskollärare och grön flagg.*

2.1 Begreppet hållbar utveckling

År 1983 började FN:s internationella samarbete för hållbar utveckling men då med fokus på den allt mer brådskande miljöproblematiken. Begreppet hållbar utveckling introducerades inte förrän år 1987 av Världskommissionen för miljö och utveckling skriver Björklund (2014). Då tillskrivs även det ekonomiska och sociala perspektivet av hållbar utveckling. Begreppet hållbar utveckling definieras då på följande sätt: ”En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov” (Persson & Persson 2015, s. 10). År 2015 antog världens stats- och regeringschefer Agenda 2030 och 17 globala mål för hållbar utveckling. Vilket innebär att världens länder har kommit överens om att fram till år 2030 aktivt arbeta mot en hållbar och rättvis framtid för alla människor. De globala målen innefattar tre dimensioner av hållbar utveckling och dessa betraktas integrerade och odelbara (Regeringskansliet 2021). De tre dimensionerna inom hållbar utveckling är ekologisk, social och ekonomisk. När dessa tre dimensioner överlappar varandra samtidigt, skapas begreppet hållbar utveckling menar Björklund (2014).

I modellen nedan visas integrationen mellan de tre dimensionerna:

Figur 1. Modell för de tre dimensionerna av hållbar utveckling (Björklund 2014)

För att få en bättre förståelse kring vad dessa tre områden innebär, beskriver de 17 globala målen (United Nations Development Programme 2015) på olika sätt hur dessa tre dimensioner kan betraktas och hur de uppfattas. För att ta några exempel utifrån de globala målen innebär den sociala dimensionen att alla barn ska ha tillgång till en god utbildning, jämställdhet och främja fredliga och inkluderande samhällen (United Nations Development Programme 2015). Gällande den ekonomiska dimensionen hittar vi mål som ökad jämställdhet och hållbar konsumtion och i den ekologiska biten att bekämpa klimatförändringar och att skydda samt främja biologisk mångfald och ekosystem. Dessa är några av de 17 globala målen som preciserar och förtydligar de tre dimensionerna.

2.2 Förskolans läroplaner kopplat till hållbar utveckling

Förskolans tidigare läroplaner och deras syn gällande arbetet med hållbar utveckling i förskolan har framför allt haft fokus på miljöfrågor och barnens relation till sin närmiljö. Från början betonades miljöarbetet starkt i förskolans första

läroplan skriver Ärlemalm-Hagsér (2012). Med hjälp av lekens betydelse skulle kunskapen om natur och miljö utvecklas genom barns egna upptäckter och utforskande i naturen skriver författaren. Detta är något som återkommer i Lpfö98: reviderad 2010 (Skolverket 2010) och även i Lpfö98: reviderad 2016 (Skolverket 2016). I det förra styrdokumentet står det att:

”Förskolan ska lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska prägla förskolans verksamhet. Förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp. Verksamheten ska hjälpa barnen att förstå hur vardagsliv och arbete kan utformas så att det bidrar till en bättre miljö både i nutid och i framtid.” (Skolverket 2016, s. 7).

Även om Björklund (2014) påpekar att läroplanen är en rik källa för den som vill arbeta med lärande för hållbar utveckling, förhöll sig författaren till den dåvarande läroplanen, Lpfö98: reviderad 2016 (Skolverket 2016). Då fanns varken de tre dimensionerna med i styrdokumentet eller att begreppet hållbar utveckling nämns överhuvudtaget som de gör nu i Lpfö18 (Skolverket 2018a). Begreppet hållbar utveckling är ett mångsidigt och svårfångat begrepp som måste vridas och vändas på för att vi ska kunna skapa oss en egen uppfattning om vad det är skriver Björklund (2014). Att Lpfö18 (Skolverket 2018a) förtydligar samt uppmärksammar hållbar utveckling mer specifikt som en viktig del i förskolans utbildning, jämfört med tidigare läroplaner är påtagligt. Däremot är detta bara en viktig pusselbit gällande det fortsatta arbetet med hållbar utveckling i förskolan. Den andra viktiga pusselbiten är hur förskollärare bland annat förstår, förhåller sig till samt arbetar med hållbar utveckling i förskolan tillsammans med barnen. Hållbar utveckling är som sagt ett svårfångat begrepp och frågan är hur Lpfö18 (Skolverket 2018a), har påverkat arbetet för förskollärarna inom detta område.

2.3 Implementering av Lpfö18 i förskolan

Innan Lpfö18 (Skolverket 2018a) började att gälla den förste juli 2019 för förskolorna runt om i Sverige, hade fortbildningsinsatser planerats in av Skolverket och skulle ske under perioden 2018–2020 eller eventuellt längre. Syftet med implementeringsarbetet var att göra läroplanen *känd, accepterad* och *tillämpad* för målgrupperna som finns representerade i förskolan (Skolverket 2018b).

Målgrupperna var huvudmän, rektorer, förskollärare samt barnskötare och annan personal. Begreppen *känd*, *accepterad* och *tillämpad* var något som Skolverket (2018b) använde sig av för att illustrera olika faser i implementeringsarbetet.

“Känd kan sägas vara den första fasen där målgrupperna känner till att läroplanen har reviderats, accepterad är den fas där målgrupperna fått fördjupad förståelse genom diskussioner och kollegialt lärande och tillämpad är fasen där målgrupperna arbetar i enlighet med läroplanens intentioner” (Skolverket 2018b, s. 10).

2.4 Lärande för hållbar utveckling i förskolan

När begreppet hållbar utveckling kom bestämdes det att detta skulle vara en del av all utbildning i Sverige. För att sprida kunskap, inspirera och ge vägledning i arbetet med hållbar utveckling beslutade Skolverket och regeringen att ge ut litteratur i olika former. Främst var tanken att nå ut med det nya begreppet och dess innebörd genom läroplanerna förklarar Björklund (2014). I Lpfö18 (Skolverket 2018a) står det att förskolan ska främja en positiv framtidstro. Barnen ska få förutsättningar att tillägna sig ett varsamt förhållningssätt som värnar om vår miljö, natur och samhälle. De ska även ges möjlighet att utveckla en kunskap och förståelse för hur olika val som görs påverkar vår miljö och natur samt kan bidra till hållbar utveckling utifrån de tre dimensionerna. Det finns många delar av läroplanen och förskolans verksamhet som berör hållbar utveckling. Förskolan har en välutvecklad värdegrund som beskriver ett övergripande förhållningssätt som grundar sig på demokratiska värderingar och respekt för både miljö och människor. Miljöfrågor och att värna om naturen har länge varit en del av förskolans verksamhet. I förskolan ges barn möjlighet till inflytande och delaktighet vilket främjar känslan av tillhörighet och att kunna göra sin röst hörd. Lärande för hållbar utveckling handlar om att lyfta och arbeta med miljö, sociala och ekonomiska frågor men också att göra barnen delaktiga i dessa. Detta sätt att undervisa i hållbar utveckling utgår ifrån orden *i*, *om* och *för* skriver Björklund (2014). Lärande *i* miljön handlar om att barn ska få uppleva naturen och miljön runt omkring sig. Barn som får vistas i naturen och skapa en relation till denna lär sig att se dess värde och utvecklar förhoppningsvis ett framtida miljöengagemang. Lärande *om* miljön handlar om att barn får utforska och utveckla kunskaper om miljön och naturen. Lärande *för* miljön

handlar om relationen mellan människa och miljö och hur olika val man gör påverkar naturen och miljön.

2.5 Förste förskollärare

Bristen på lärare i skolor samt förskollärare i förskolor runt om i landet har varit känt sedan tidigare. För att göra läraryrket mer attraktivt, öka dess status och skapa fler karriärmöjligheter infördes tjänsten förstelärare 2013 i skolan (Skolverket 2014). I den kommun som studien är gjord, blev yrkesrollen förste förskollärare aktuell 2016. Inom skolan benämndes yrkesrollen som förstelärare och i förskolan benämndes yrkesrollen som förste förskollärare. Syftet med förstelärarens eller förste förskollärarens uppdrag och arbete är att bedriva kollegialt lärande vilket är en sammanfattande term för olika former av kompetensutveckling i arbetslagen (Skolverket 2015). Vidare innebär det att förste förskolläraren ska agera som ett bollplank för sina kollegor och ge stöd i det dagliga pedagogiska arbetet. De ska leda reflektioner kring den pedagogiska verksamhetens innehåll samt planera, genomföra, utvärdera och analysera den pedagogiska verksamheten tillsammans med arbetslagen och se till att undervisningen utformas enligt läroplanen.

2.6 Grön flagg

I dag arbetar många förskolor med hållbar utveckling runt om i landet och flera av dem har även blivit certifierade med grön flagg. Organisationen Håll Sverige Rent är en ideell organisation som driver grön flagg och har fokus på att minska skräpet ute i naturen och i samhället samt driver frågor och arbetar kring att öka återvinningen (Håll Sverige Rent 2021). Syftet med grön flagg är att det ska fungera som ett pedagogiskt verktyg för förskolor och skolor som arbetar aktivt och långsiktigt med hållbar utveckling i undervisningen (Håll Sverige Rent 2021). I Ärlemalm-Hagsér och Sundbergs (2016) studie visade det sig att det fanns skillnader på pedagogers förståelse för begreppet hållbar utveckling beroende på om förskolan var certifierad eller inte. Det visar sig även i skillnader på hur och i vilken utsträckning förskolorna arbetar med hållbar utveckling. Därför anser vi att certifiering är en betydande faktor att ta hänsyn till, eftersom det ger ett ökat fokus

på arbetet med hållbar utveckling. Certifieringen kan även bidra med att det erbjuds olika typer av kompetensutveckling.

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur hållbar utveckling har implementerats i olika förskolor efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell och på vilket sätt detta implementeringsarbete har påverkat undervisningen samt barns möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling. Vill vi därmed besvara frågeställningarna:

- Hur har hållbar utveckling implementerats i förskolan?
- Vad har implementeringen gett för effekter enligt respondenterna, gällande barns möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling?

4. Litteraturgenomgång

I litteraturgenomgången redovisas tidigare forskning och relevant litteratur om hållbar utveckling i förskolan uppdelat under rubrikerna *förståelsen för hållbar utveckling* och *att implementera hållbar utveckling i förskolan*.

4.1 Förståelsen för hållbar utveckling

Det finns relativt mycket forskning om hållbar utveckling i förskolan som visar på en problematik i balansen mellan de tre dimensionerna där den ekologiska dimensionen har betydligt större plats i verksamheten än den sociala och ekonomiska skriver Ärlemalm-Hagsér & Sundberg (2016) i sin studie. Vi antar att detta kan bero på att det finns en otydlighet gällande vad begreppet hållbar utveckling innebär och därmed prioriteras inte den sociala samt ekonomiska dimensionerna på samma sätt som den ekologiska, vilket kan vara en anledning till att det skapas en obalans.

En slutsats som Ärlemalm-Hagsér och Sundberg (2016) drar i sin studie är att det tycks saknas en förståelse för kopplingen mellan det värdegrundsarbete som förskolan bedriver och hållbar utveckling samt att dessa kopplingar kan bli tydligare om begreppet hållbar utveckling skrevs in och definierades i läroplanen, vilket det nu har gjorts i Lpfö18 (Skolverket 2018a). Vidare skriver Björneloo (2007) om problematiken kring förskolans uppdrag att arbeta med hållbar utveckling. Hon menar att hållbar utveckling är både ett komplext och ett till viss del svårdefinierat begrepp för pedagoger i förskolan. Detta kan skapa en osäkerhet vilket begränsar förutsättningarna att arbeta med hållbar utveckling som är ett prioriterat undervisningsområde i förskolans utbildning.

Ärlemalm-Hagsér och Sundberg (2016) redogör i sin studie för hur pedagoger i förskolan förstår begreppet hållbar utveckling och att majoriteten kopplar begreppet främst till den ekologiska dimensionen. Det som de flesta beskriver är hantering av avfall och att värna om miljön. I Ärlemalm-Hagsér och Sundbergs (2016) studie visar det sig att det fanns skillnader på pedagogers förståelse för begreppet hållbar utveckling beroende på om förskolan var certifierad med grön flagg eller inte. Det visade sig även i skillnader på hur och i vilken utsträckning förskolorna arbetar med

hållbar utveckling. Skillnaderna var bland annat undervisningen för hållbar utveckling, vad barnen ska utveckla och få med sig i lärandet för hållbar utveckling samt att det fanns en större förståelse för vad de sociala och ekonomiska dimensionerna innebär även om de inte fick lika mycket utrymme som det ekologiska. Vidare i Ärlemalm-Hagsér och Sundbergs (2016) studie framkommer det att endast hälften av de deltagande i studien har fått någon form av fortbildning i hållbar utveckling och att det finns ett samband mellan om förskolan är certifierad med grön flagg eller inte.

4.2 Att implementera hållbar utveckling i förskolan

När styrdokument revideras och förändras är det en implementeringsprocess för samtliga målgrupper i förskolan. Enligt Eidevald och Engdahl (2018) innebär förändringar i läroplanen en ambitionshöjning för förskolan samt att de ökade kraven är ett sätt att höja kvaliteten, vilket flera av de senaste regeringarna har sett som en positiv faktor. Förändringarna i Lpfö18 (Skolverket 2018a) innebär däremot ett utpekande av förskollärares särskilda ansvar för undervisningen och även rektorns ansvar att organisera de förändringar som behövs för att förskollärare ska kunna ta på sig det utökade ansvaret enligt Eidevald och Engdahl (2018). Vidare gällande styrdokumentet menar Eidevald och Engdahl (2018) att den nya läroplanen framstår som en läroplan i sin tid där viktiga tillägg som arbete för hållbar utveckling är ett välkommet förtydligande i styrdokumentet. Även om begreppet hållbar utveckling först nu har skrivits in i Lpfö18 (Skolverket 2018a), har Sverige och andra skandinaviska länder trots allt tidigare betraktats och erkänts som ledande nationer internationellt för sitt engagemang gällande hållbarhetsfrågor och de allra yngsta barnens lärande för hållbar utveckling förklarar Davies (2009). Däremot är inte hållbar utveckling ett utvecklingsområde som enbart läggs till i en läroplan, utan det är ett helt nytt sätt att se på utbildning och lärande påpekar Sterling (2010). Vidare menar Sterling (2010) att pedagoger dels behöver ha en förståelse för vad syftet är med barns lärande för hållbar utveckling och hur det kan gå till, dels att organisationer och myndigheter har ett extra ansvar att skapa förutsättningar för lärare och visa hur de kan undervisa inom hållbar utveckling.

I en enkätundersökning som gjordes i syfte att kartlägga både förskollärare och rektorers kompetenser inom hållbar utveckling, visade resultatet att flertalet rektorer har en begränsad förståelse inom detta område menar Fristorp och Johansson (2015). Vidare förklarar Fristorp och Johansson (2015) att något som är vanligt förekommande är att ledare som på något sätt är ansvariga för förskolans verksamhet, fattar egna beslut om vad förskollärarna behöver lära sig och arrangerar någon form av utbildning därefter. Detta har dock visat sig inte ge någon positiv effekt då förskollärarna inte har varit införstådda med behovet av utbildningen eller att innehållet inte har haft fokus på ett specifikt undervisningsproblem eller varit relevant för förskollärarna.

För att utbildningsinsatser inom hållbar utveckling ska leda till mer omfattande förändringar i verksamheten och bli lyckade anser Fristorp och Johansson (2015) att de som ansvarar och arbetar med kompetensutvecklingen i förskolan, bör vara mer medvetna om förskollärarnas kompetens och identifiera det som behöver förbättras. Vidare förklarar Fristorp och Johansson (2015) att en gemensam kartläggning bland förskollärarna över vilka områden som fungerar bra samt mindre bra i arbetet för hållbar utveckling kan leda till större framgång. Kartläggningen ger förskollärarna trygghet och tillit till sin egen professionella förmåga att synliggöra vad de kan och vad de behöver utveckla menar Fristorp och Johansson (2015). För ansvariga inom kompetensutvecklingen i förskolan blir kartläggningen tydligare vad för utbildningsinsatser som behöver planeras in i arbetet med hållbar utveckling riktat utifrån förskollärarnas behov förklarar Fristorp och Johansson (2015).

5. Teoretiskt perspektiv

I följande avsnitt redogörs för studiens valda teoretiska perspektiv där den beskrivs, motiveras och argumenteras för varför denna teori är relevant utifrån studien syfte.

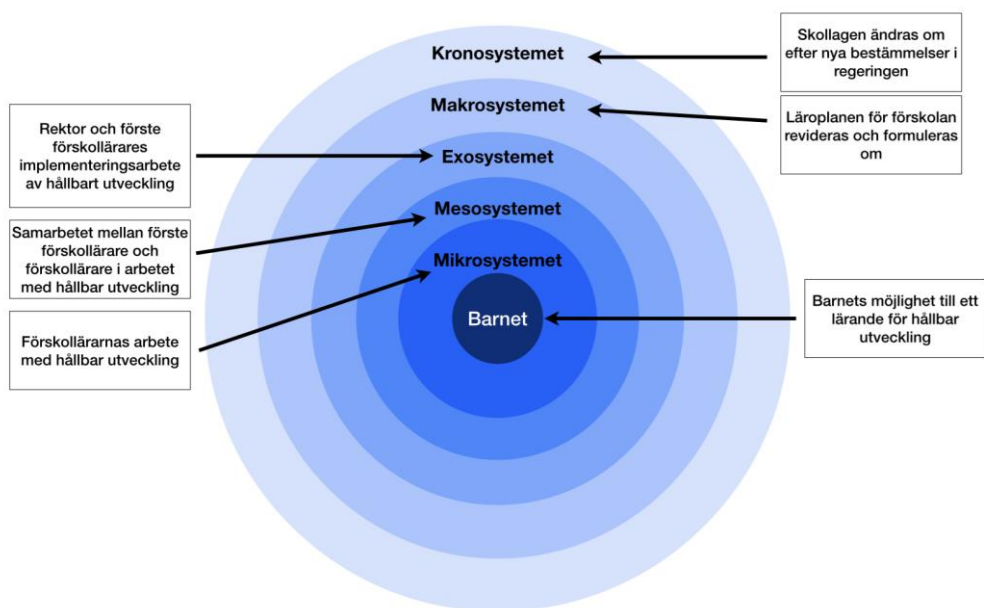
5.1 Utvecklingsekologisk systemteori

Grundaren för den utvecklingsekologiska systemteorin var Urie Bronfenbrenner (1917 – 2005) som under en lång tid utvecklade sin teori, ända sedan 70-talet skriver Imse (2000). För att kunna få syn på samt skapa sig en förståelse för vad som påverkar barns utveckling och lärande, menar Bronfenbrenner att man behöver beakta de olika sociala sammanhang och miljöer som barnet befinner sig i förklarar Imse (2000). Vidare finns det miljöer som påverkar barnet även om det inte befinner sig i eller är direkt inblandad. För att förtydliga hur de olika miljöerna är beroende av varandra skapade Bronfenbrenner en utvecklingsmodell. Urie Bronfenbrenner (1994) betraktar miljöerna som ett sammanhängande system där den ena innehåller den andra, ungefär som ryska dockor. I denna utvecklingsmodell ingår olika system samt nivåer och de är mikrosystemet, mesosystemet, exosystemet, makrosystemet och kronosystemet. Systemen hänger ihop och påverkar varandra på olika sätt.

För att kunna förstå vad som påverkar barns förutsättningar till ett lärande för hållbar utveckling har vi valt att använda oss av Bronfenbrenners utvecklingsmodell. Anledningen till att detta teoretiska perspektiv valdes är för att synliggöra hur utvecklingsområdet hållbar utveckling har implementerats i olika förskolors verksamheter efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell och på vilket sätt detta implementeringsarbete har påverkat undervisningen samt barns möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling. Denna modell är användbar då den uppmärksammar och synliggör hur faktorer i de olika systemen påverkar varandra och därmed även barnets möjligheter att utveckla ett lärande för hållbar utveckling. Om man ska kunna förstå ett barns situation eller utveckling, måste man analysera alla systemnivåer som ingår i Bronfenbrenners utvecklingsmodell menar Nilholm (2021) och vi har valt att använda modellen på följande sätt så som vi har tolkat och förstår den.

Längst in befinner sig barnet som är själva kärnan i modellen och det system som är närmast barnet är mikrosystemet och består bland annat av barnets närmsta relationer som familjen, förskolan, pedagogerna och kamratgruppen. Inom detta system kommer studien främst att ha fokus på förskollärarnas förståelse för och arbete med hållbar utveckling. I nästa system kommer mesosystemet och här menar Bronfenbrenner (1979) att mesosystemet utgörs av olika mikrosystem. Detta kan förklaras genom att olika relationer inom mikrosystemet utvecklas och påverkar barnets utveckling, som till exempel förskolan och hemmet, samverkan eller förskollärarna och förste förskollärarnas samarbete i verksamheten. Här kommer denna studie att ha fokus på det samarbete som finns mellan förskollärare och förste förskollärare kopplat till arbetet med hållbar utveckling. Därefter kommer exosystemet och här är barnet inte direkt delaktig i denna miljö, men ett beslut eller en händelse i denna miljö påverkar således barnet ändå och den miljö barnet befinner sig i. Här befinner sig till exempel rektor och förste förskollärare som utgör förskolans ledning. De har huvudansvaret för utbildningen och hur den utformas, vilket påverkar barnet indirekt. Detta kan vara till exempel att förste förskollärare planerar in insatser i att implementera arbetet med hållbar utveckling i förskolan och tar beslut om att utöka förskollärarnas förståelse samt kompetens inom detta utvecklingsområde, vilket i sin tur påverkar barnets lärande för hållbar utveckling.

Vidare i den näst yttersta nivån i modellen är makrosystemet vilket i sin tur innebär hur samhället påverkar personens utveckling och lärande. Läroplanen: Lpfö18 (Skolverket 2018a) kan kopplas samman med detta system, då styrdokumentet innefattar gemensamma nationella mål och uppdrag. Den yttersta nivån är kronosystemet och är på en politisk nivå, här befinner sig skollagen och andra politiska beslut som indirekt påverkar barnet och miljöerna som barnet befinner sig i.

Figur 2. Modifierad modell utifrån Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori (1979).

6. Metod

I detta avsnitt redogörs tillvägagångssättet för studien samt vilka metoder som har använts i insamlingen av den data som ligger till grund för studiens resultat. Inledningsvis i den första delen presenteras val av metod och därefter kommer urval, genomförandet, etiska övervägande och slutligen metoddiskussionen.

6.1 Val av metod

I denna studie vill vi ta reda på hur förskollärare och förste förskollärares upplevelser att hållbar utveckling har implementerats i förskolan och vilka effekter implementeringsarbetet har gett. För att ta reda på vad de har för upplevelse och erfarenhet av hur hållbar utveckling har implementerats, så genomförs intervjuer som metod för datainsamling. Vi har valt att genomföra individuella semistrukturerade intervjuer vilket innebär att intervjuaren har en redan färdig lista med frågor, men som är flexibel under intervjun och låter den intervjuade utveckla sina idéer och tala mer utförligt kring frågorna som intervjuaren har tagit upp (Denscombe 2018).

6.2 Urval

Urvalet för denna studie består av förskollärare och förste förskollärare som arbetar och är verksamma i kommunala förskolor. Data har inhämtats från kvalitativa intervjuer med en förskollärare och en förste förskollärare från tre olika förskolor. Det vill säga sex personer och sex intervjuer totalt. I starten av urvalsprocessen skickades ett missivbrev (Se bilaga 1) ut till förste förskollärare via e-mail, där information om studien och syftet förklarades. Därefter ställdes en förfrågan till förste förskollärarna om de hade möjligheten att fråga förskollärarna på sina respektive förskolor om någon var intresserad att medverka i studien. Något som är värt att poängtera i samband med när vi ställde frågan till förste förskollärarna om de kunde skicka en förfrågan till sina förskollärare, fanns det ett önskemål samt kriterium att de som blir tillfrågade har en viss kunskap om hållbar utveckling. Samtliga förskollärare som ingår i studien uppfyller vårt kriterium som vi söker efter, då de på olika sätt arbetar med hållbar utveckling i sin verksamhet. Därmed har urvalsprocessen skett i form av ett subjektivt urval. Innebörden av ett *subjektivt*

urval är att respondenterna “handplockas” då de har erfarenheter av ämnet eller besitter den sortens kunskap som ger forskarna möjligheten till värdefulla data och insikter (Denscombe 2018). Då undersökningen inriktar sig på hållbar utveckling i förskolan var det därför viktigt att de förskollärare som deltar i studien har en viss kunskap om området som ska undersökas. För att öka informationsinnehållet krävs det att man i sitt val av intervjupersoner använder de som har förmågan att tala för sin sak och uttrycka sina tankar och åsikter (Holme & Solvang 1997).

I urvalet har vi medvetet valt att enbart ta med yrkesgrupperna förskollärare och förste förskollärare, inte barnskötare eller andra pedagoger som dagligen arbetar nära barnen i verksamheterna. Anledningen till detta är att förskollärarna dels har det yttersta ansvaret för utbildningen och därmed även har ansvaret att se till att ett lärande för hållbar utveckling bedrivs i förskolan, dels att förste förskolläraren har ett ansvar att se till att kompetens och undervisning i förskolan håller en hög kvalitet. Valet att intervjua två olika yrkesgrupper är för att få en variation och olika perspektiv i vår studie. Vad som även är värt att poängtera är att inga rektorer kommer att ingå i denna studie, utan istället är det förste förskollärare vi fokuserat på. Anledningen varför vi valde förste förskollärare är för att de numera är närmre det dagliga pedagogiska arbetet i verksamheten än rektorn och ansvarar bland annat för kompetensutvecklingen i förskolan. Därför är det intressant och relevant för denna studie hur förste förskollärarna ser på implementeringen av hållbar utveckling i förskolan. Vidare i urvalet så finns det en variation i hur samtliga tre förskolor förhåller sig till samt arbetar med hållbar utveckling. Två utav förskolorna som ingår i studien har man antingen hållbar utveckling som utvecklingsområde eller arbetar med hållbar utveckling genom grön flagg och är certifierade. Den tredje förskolan arbetar med hållbar utveckling i form av små projekt, men har inte det som utvecklingsområde eller arbetar för tillfället inte med grön flagg.

Tabell 1. Översikt av respondenter och vart de är verksamma.

Fingerat namn	Yrkesroll	Förskolans insatser i arbetet med hållbar utveckling
Anna	Förste förskollärare	Har valt hållbar utveckling som utvecklingsområde
Sofia	Förskollärare	Har valt hållbar utveckling som utvecklingsområde
Karin	Förste förskollärare	Certifierade med grön flagg
Eva	Förskollärare	Certifierade med grön flagg
Josefin	Förste förskollärare	Inga specifika insatser har gjorts kopplat till hållbar utveckling
Pia	Förskollärare	Inga specifika insatser har gjorts kopplat till hållbar utveckling

6.3 Genomförande

Vi har utifrån frågeställningar utvecklat en intervjuguide (Se bilaga 2) som har använts som grund i intervjuerna, för att hålla fokus på det vi vill ta reda på i studien. I intervjuerna agerar den som intervjuar endast som samtalsledare och styr samtalet så lite som möjligt, eftersom vi strävar efter att personen som intervjuas själv styr utvecklingen av intervjun för att hans egna uppfattningar ska komma fram på ett tydligt sätt (Holme & Solvang 1997). I intervjuerna är det förutom en samtalsledare också en observatör som inte deltar aktivt i samtalet. En observatör får ett annat perspektiv på intervjusituationen och gör anteckningar utifrån detta perspektiv. Eftersom observatören har mer distans till samtalet kan hen ha lättare att fånga upp lösa trådar och ställa andra följdfrågor. Fyra av intervjuerna har genomförts via digitala möten och resterande två har ägt rum på respondenternas arbetsplats. Oavsett hur intervjun har skett, digitalt eller fysiskt så har de spelats in och transkriberats till skriftspråk som utgör resultatet i studien. Inför intervjuerna har det genomförts pilotintervjuer vilket har gett oss en möjlighet att testa

intervjumetoden och intervjuguiden (Löfgren 2021). Detta för att synliggöra eventuella utvecklingsmöjligheter för att kunna vidareutveckla metoden, för att få ut så mycket som möjlig av intervjuerna.

6.4 Etiska överväganden

Innan och under studiens gång har vi utgått från Vetenskapsrådets (2017) forskningsetiska principer och de moraliska krav som bör uppfyllas, för att studien ska anses vara av god forskningsetisk kvalitet. Dessa principer är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Gällande informationskravet skickades ett missivbrev ut (se bilaga 1) till förste förskollärare via e-mail där de informerades om studiens syfte och tillvägagångssätt samt vem som ansvarar för studien. De förste förskollärare som valde att delta i undersökningen fick i sin tur vidarebefordra missivbrevet till förskollärarna på sin förskola. Utifrån samtyckeskravet har vi informerat respondenterna både i missivbrevet samt i samtyckesblanketten (se bilaga 3) att deltagandet är frivilligt och att de som deltar i undersökningen kan avbryta sin medverkan när de vill. Detta är något som även (Denscombe 2018) diskuterar gällande de forskningsetiska principerna, att respondenternas medverkan i en undersökning ska vara frivilligt och baserat på ett informerat samtycke. Vidare gällande konfidentialitetskravet innebär detta att deltagarna kommer att förbli anonyma och att svaren inte kan kopplas till respondenterna vilket står i Vetenskapsrådet (2017). Vi har informerat både förskollärarna och förste förskollärare i missivbrevet samt i samtyckesblanketten om att de samt deras förskola kommer att förbli anonyma. För att säkerställa att respondenterna förblir anonyma har de blivit tilldelade fingerade namn i undersökningen. Detta är något som även Vetenskapsrådet (2017) tar upp gällande anonymisering, att detta kan uppnås genom att man gör insamlingen av material utan att en bestämd individ antecknas. Nyttjandekravet handlar om att forskaren inte sprider ut uppgifter man har fått i förtroende eller att materialet delas med obehöriga. Materialet som vi har samlat in kommer inte att delas med andra utan enbart användas till undersökningens avsedda syfte, vilket även framkommer i missivbrevet och i samtyckesblanketten. Inför varje intervju med medverkande förskollärare och förste förskollärare förklarade vi att det inte finns

några rätta eller fel svar, då vår avsikt med studien är att enbart undersöka deras upplevelser.

6.5 Metoddiskussion

Vi övervägde att genomföra intervjuerna i fokusgrupper där två förskollärare från samma förskola deltar i intervjun, men som Denscombe (2018) skriver kan fokusgrupper vara svåra och tidskrävande att genomföra. Fördelen kan vara att det kan ha en positiv inverkan på samtalet, men det kan finnas nackdelar med att bedriva intervjuer i fokusgrupper med flera förskollärare från samma förskola. Vi som forskare arbetar själva i förskolan och vet att tid och bemanning är ett ständigt problem i förskolan. Därför valde vi individuella intervjuer, vilket innebär att det är bara en person som intervjuas åt gången. Vi gjorde ett medvetet val att intervju förskollärare och förste förskollärare som är verksamma på samma förskola. Anledningen till detta är att vi ser en stor fördel med att få syn på hur två olika yrkesgrupper från en gemensam förskola ser på implementeringsarbetet med hållbar utveckling samt hur de ser på arbetet med hållbar utveckling.

Det som påverkade intervjuerna var att dessa genomfördes både digitalt och fysiskt. På grund av rådande omständigheter då vi genomförde studien under en pågående pandemi, gav vi respondenterna valmöjligheten att antingen träffas via digitalt möte på Teams eller på deras arbetsplats. Vi upplevde att detta påverkade intervjuens kvalitet då vi inte är vana intervjuare och att det digitala mötet begränsade kommunikationen, då det inte var möjligt att läsa av kroppsspråket hos respondenten eller uppmärksamma andra kommunikativa signaler.

Under vår skrivprocess så gjorde vi ett drastiskt val att byta teoretiskt perspektiv från den mer filosofiska fenomenologin till den mer konkreta systemteorin. Detta fick oss även att ändra fokus från pedagogers upplevelser till att analysera en implementeringsprocess utifrån olika nivåer som direkt eller indirekt påverkar ett barns utveckling.

7. Resultat

I detta avsnitt kommer studiens resultat att redovisas utifrån vad som har framkommit i de semistrukturerade intervjuerna. Både förskollärare och förste förskollärare redogör samt förklarar hur de upplever arbetet med hållbar utveckling på deras respektive förskola samt hur implementering av hållbar utveckling har gått till efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell. Utifrån studiens syfte och frågeställning har resulterat delats upp i tre kategorier. Dessa kategorier är *läroplanens (Lpfö18) påverkan i arbetet med hållbar utveckling, implementering av hållbar utveckling i förskolan och effekterna av ett implementeringsarbete.*

7.1 Läroplanens (Lpfö18) påverkan i arbetet med hållbar utveckling

I intervjuerna beskriver respondenterna att Lpfö18 (Skolverket 2018a) har påverkat deras förståelse för begreppet hållbar utveckling och även påverkat arbetet på förskolorna på olika sätt. Två av förskollärarna lyfter upp att förskolans uppdrag samt även deras eget uppdrag gällande arbetet med hållbar utveckling har blivit tydligare efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell. Vad förskollärarna anger är skillnaden mellan tidigare läroplaner och den aktuella är dels att begreppet hållbar utveckling har skrivits in i styrdokumentet, dels att de tre dimensionerna benämns. Förskolläraren Pia berättar att man redan har arbetat med områden som kan kopplas till hållbar utveckling i flera års tid innan begreppet synliggjordes i styrdokumentet. Med det menar förskolläraren till exempel aktiviteter som sopsortering, odling, läran om närmiljön och arbetet med värdegrundsfrågor som nu har samlats ihop under begreppet hållbar utveckling. Vidare förklarar hon att när hållbar utveckling har fått en mer central plats i styrdokumentet, ställs det nya krav och förväntningar på förskollärare att arbeta aktivt med området jämfört med tidigare läroplaner. Förskolläraren menar att Lpfö18 (Skolverket 2018a) tydliggör att det ingår i förskolans uppdrag att alla som är verksamma i förskolan ska arbeta aktivt med barns lärande för hållbar utveckling, det är inget man kan välja om man vill eller inte.

Ja alltså på sätt och vis men samtidigt så har jag alltid jobbat med dem frågorna...Framförallt att jag har blivit mer medveten om de sakerna, att de hänger ihop och att jag tänker oftare på de och att jag vet att jag måste jobba

med de här målen. Medan innan var de mer så att - ja det är klart vi ska men de var inte så tydligt. Så jag känner att det är ett måste. (Pia)

Den tredje förskolläraren Sofia arbetar med hållbar utveckling som ett utvecklingsområde på sin förskola men uttrycker att Lpfö18 (Skolverket 2018a) inte är tillräckligt tydlig, utan att det måste läsas mellan raderna. Vidare förklarar förskolläraren att de använder litteratur som riktar in sig på hållbar utveckling och vad de tre dimensionerna innebär samt hur de kan arbetas med i förskolan. Utan litteraturen menar förskolläraren att det hade varit svårare att förstå förskolans uppdrag kopplat till hållbar utveckling. Utifrån förste förskollärarnas perspektiv är samtliga tre överens om att det är tydligare nu vad förskolans uppdrag är kopplat till hållbar utveckling. Förändringarna i styrdokumentet bidrog även till att en förskola valde att arbeta med hållbar utveckling som utvecklingsområde.

Ja absolut...i och med att det fick ett eget stycke i läroplanen så därför valde vi temat hållbar utveckling för ett år sen. Nu måste vi bli mer medvetna. Vi kände liksom att vi bara skrapade på det lite i utkanten, nu ska vi ta vår del av ansvaret. Så absolut har det påverkat, hundra procent! Det är vår bibel ju, haha!
(Anna)

Anna menar att Lpfö18 (Skolverket 2018a) har gjort dem mer uppmärksamma på begreppet hållbar utveckling och valde därefter att prioritera detta som ett utvecklingsområde på deras förskola. De ansåg att de behövde utveckla sin kompetens på förskolan för att kunna bedriva ett lärande för hållbar utveckling. Vidare uttrycker Anna att tidigare arbeten som har berört hållbar utveckling på förskolan, bara har behandlat en liten del av vad begreppet egentligen innebär.

7.2 Implementering av hållbar utveckling i förskolan

Under intervjuerna beskrev både förskollärarna samt förste förskollärare på olika sätt hur hållbar utveckling har implementerats på deras respektive förskola.

7.2.1 Kompetensutveckling utifrån förskollärarnas perspektiv

Gällande frågan om förskollärarna har blivit erbjudna någon sorts fortbildning eller kompetensutveckling inom hållbar utveckling svarar samtliga tre respondenter nej. Både förskolläraren Eva och Pia förklarar att det varken har funnits inplanerade insatser för att utöka kompetens inom hållbar utveckling på förskolan eller att området inte har fått något större utrymme under kompetensutvecklingsdagar.

Vidare förklarar förskolläraren Pia att hennes förståelse och kunskaper inom hållbar utveckling inte har kommit från någon utbildning, utan detta är något som hon själv har fått läsa in sig på.

Aldrig. Allt jag kan har jag läst själv. Att jag intresserar mig och vill veta och annars så nej. Skrämmande när man tänker så här....Men nä nu när jag tänker efter så att vi inte har fått utbildning. Man tänker inte på det aktivt. De är skrämmande faktiskt. Det är ju eran framtid och barnens framtid. (Pia)

Förskolläraren Sofia svarar också nej på frågan om hon har fått möjlighet att delta i någon specifik fortbildning kopplat till hållbar utveckling, även om förskolan har detta som utvecklingsområde. Däremot påpekar hon att personalen i förskolan har fått ta del av litteratur som är kopplad till hållbar utveckling och att detta i sin tur bidragit till hennes kompetensutveckling. Vidare berättar Sofia att både under APT (Arbetsplatsträff) som sker månadsvis och under reflektionstillfällena som sker veckovis, bedrivs ett kollegialt lärande med andra pedagoger samt med förste förskolläraren om hur undervisningen inom hållbar utveckling kan förbättras och vidareutvecklas i utbildningen.

7.2.2 Kompetensutveckling utifrån förste förskollärarnas perspektiv

Vad som framkommer under intervjuerna med förste förskollärarna om hållbar utveckling har implementerats in i förskolan efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell, är att respondenterna har olika erfarenheter och perspektiv gällande hur de ser på implementeringsarbetet. Förste förskolläraren Karin uttrycker att en viss implementering av hållbar utveckling har skett via arbetet med grön flagg på förskolan. Vidare förklarar hon att förskolan har köpt in litteratur som berör området hållbar utveckling och har haft fokus på bland annat måltidspedagogik och barnkonventionen. På frågan om det har bedrivits några andra inplanerade insatser på till exempel kompetensutvecklingsdagar eller APT (Arbetsplatsträff) som har haft fokus på barns lärande för hållbar utveckling, svarar respondenten nej.

Förste förskolläraren Josefin är mer skeptiskt till större implementeringsinsatser. Istället anser hon att mindre insatser i verksamheterna är bättre för att hålla arbetet med barns lärande för hållbar utveckling ständigt vid liv. Utifrån respondentens tidigare erfarenheter har stora implementeringsinsatser lett till att det senare har runnit ut i sanden. Vidare upplever respondenten att det har

genomförts en sorts implementering som berör hållbar utveckling. Josefin uttrycker att när andra utvecklingsområden har implementerats in i förskolans pedagogiska verksamhet som till exempel språkutveckling och digitalt meningsskapande, kan detta kopplas samman med hållbar utveckling förklarar hon. Respondenten uttrycker att inga inplanerade insatser har genomförts under rubriken hållbar utveckling, men menar på att allt berör vartannat på ett eller annat sätt. När förste förskollärarna fick frågan om de hade gjort någon kartläggning över hur förskollärarna och övrig personals kompetens samt förståelse är inom hållbar utveckling, svarade samtliga tre respondenter nej. Förste förskollärare Anna som arbetar på förskolan med hållbar utveckling som ett utvecklingsområde berättar att även hon anser att området inte har implementerats in tillräckligt i den pedagogiska verksamheten, men beskriver ändå de insatser som har gjorts på förskolan.

Vi kommer ju under läsåret att läsa den här boken "Lärande för hållbar utveckling i förskolan". Varje fredag träffas vi i tvärgrupper, pedagogerna på hela förskolan så vi har reflektioner och bland annat jobbar vi med den här boken så dom läser en bit sen så har vi det på reflektionerna och liksom bollar idéer och tankar som man har fått sen så läser vi en bit till, så det är ett pågående arbete skulle jag vilja säga faktiskt. (Anna)

Dessutom menar respondenten att utbudet av fortbildning specifikt kopplat till hållbar utveckling är bristfälligt och önskar att det fanns mer inom detta område. Även om respondenten berättar om de insatser som gjorts, så kan man trots allt tolka hennes svar som att det finns mer att göra och att hållbar utveckling kan implementeras in ytterligare på deras förskola.

7.2.3 Ett delat ansvar är nyckeln till likvärdighet

Vid frågan gällande vems ansvar det är att hållbar utveckling implementeras in i förskolan svarade majoriteten av respondenterna att det är ledningen eller rektorns ansvar. Därefter att det är ett delat ansvar mellan förskolläraren och förste förskolläraren. Samtliga förste förskollärare uttrycker att deras roll i arbetet med hållbar utveckling är att skapa forum och stötta pedagogerna i arbetet. Vidare uttrycker förskollärarna att även om de anser att det är ett delat ansvar mellan samtliga yrkesgrupper, hade det varit bättre om någon med en högre position på förskolan hade tagit initiativet till att implementera hållbar utveckling ordentligt. Flera av förskollärarna uttrycker att det blir en skillnad i förutsättningarna och i

arbetet med barns lärande för hållbar utveckling om ledningen tar initiativ och strukturerar upp planerade insatser.

Så jag tror också att det ligger på stor del på ledningens ansvar, att det är dom som har den rollen att organisera och strukturera till att det blir kompetensutveckling på hela förskolan. För det blir ju också en hållbar utveckling ju, att man investerar i sina anställda. Så att det blir som en cirkel, har man inte kompetens så kan man inte jobba på det sättet. (Sofia)

Förskolläraren Sofia berättar att initiativet till att arbeta med hållbar utveckling som ett utvecklingsområde på deras förskola har kommit från ledningen. Detta har bidragit till att alla på förskolan är aktiva i arbetet, från rektorer ända ner till pedagogerna som arbetar med barnen. Detta har gett en positiv inverkan kring arbetet med barns lärande för hållbar utveckling uttrycker Sofia, då samtliga yrkesgrupper har varit involverade på ett eller annat sätt. Vidare upplever Pia att ansvaret och kraven på att arbeta med ett lärande för hållbar utveckling mer eller mindre föll direkt på förskollärarna efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell. Förskollärare påpekar att om ledningen hade varit mer drivande i arbetet och att det hade kommit direktiv uppifrån, så hade arbetet med barns lärande för hållbar utveckling blivit mer likvärdigt på hela förskolan.

Därför personligen tror jag att det funkar bäst om man uppifrån, någon chef eller förste förskollärare säger att nu ska vi jobba med de här. För att som sagt vi är olika. Men ledningen har också väldigt viktig roll att inte tvinga men alltså göra oss nyfikna på frågorna genom att kanske erbjuda fortbildningar. (Pia)

Respondenten menar att detta är ett stort område och att man har missat viktiga steg i implementeringsprocessen. Att det finns ett gap mellan när förändringarna gjordes i styrdokumentet och när förskollärarna fick direktiv att börja arbeta mer med just begreppet hållbar utveckling. Hon menar att de mer eller mindre fick lösa uppgiften själva.

7.2.4 Hållbar utveckling, ett relevant utvecklingsområde utifrån förste förskollärarnas perspektiv

Ett tydligt mönster som vi noterade utifrån samtliga intervjuer med förste förskollärarna är att de på ett eller annat sätt upplever att kommunen är i framkant när det gäller hållbarhetsfrågor. Att förskolorna enbart ska handla in ekologisk mat eller att materialet som handlas in till verksamheterna ska vara hållbara. När

respondenterna fick svara på frågan om hållbar utveckling har prioriterats lika mycket som andra utvecklingsområden i kommunen eller om det har funnits någon prioritering kring att utveckla pedagogers kompetens, gällande barns lärande för hållbar utveckling efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell. Svarade majoriteten av respondenterna att andra utvecklingsområden har fått mer utrymme. Dessa områden är till exempel digitalt meningsskapande och språkutveckling. Vidare uttrycker flera av förste förskollärarna sig på ett liknande sätt, att de ser hållbar utveckling som ett paraply eller täcke över hela verksamheten. Att de kan se kopplingen mellan de andra utvecklingsområdena och hållbar utveckling.

Jag tänker att efter de har man prioriterat digitalitet och språk om man nu ska titta på staden. Men hållbarheten ligger liksom som ett paraply. (Josefin)

De menar att även om hållbar utveckling inte har varit ett prioriterat utvecklingsområde i kommunen, så är detta ett område som kan vävas in i arbetet med andra områden om man arbetar medvetet med det. Däremot är det endast en förste förskollärare som beskriver på ett utförligt sätt hur de arbetat med de tre dimensionerna på förskolan. Resterande respondenter förklarar antingen hur de arbetar med två av dimensionerna eller beskriver hur de kan arbeta med dessa i verksamheterna. Förste förskolläraren Anna önskar även att det skulle ha gjorts större insatser kopplat till hållbar utveckling i själva undervisningen.

Men både digitalt meningsskapande och hållbar utveckling finns ju med i läroplanen men man har valt att gå på digitalt meningsskapande, så absolut där hade man kunnat göra ännu större insats genom att göra det till ett prioriterat område. (Anna)

Respondenten menar att kommunen har valt att satsa på andra utvecklingsområden istället för hållbar utveckling.

7.2.5 Hållbar utveckling, ett relevant utvecklingsområde utifrån förskollärarna perspektiv

Flertalet av förskollärarna upplever att hållbar utveckling inte har prioriterats lika mycket som andra utvecklingsområden i kommunen efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell. Vidare uttrycker en av respondenterna att det har varit mycket

fokus på både språkutveckling och digitalt meningsskapande, men inget om hållbar utveckling.

Nej det tycker jag inte. För att just nu är det jättemycket fokus på läslyftet och språkutveckling och sådär. Men det finns inget liknande inom hållbar utveckling, som kanske hade behövts, för det är också lika viktigt. (Eva)

Förskolläraren Pia önskar dels att hållbar utveckling ska bli ett mer övergripande prioriterat utvecklingsområde i kommunen, dels att det ska vara mer fokus på att utbilda pedagoger i förskolan hur de på ett mer medvetet sätt kan arbeta med frågor som berör hållbar utveckling.

Skulle vi ha prioriterat mål hållbarhet då skulle man jobba mycket mer medvetet med målen. Men just nu är de mer frivilligt. Asså det är inte frivilligt för de står i läroplanen men de kommer i skymundan på något sätt för vi har våra projekt och kanske vissa projekt går inte att koppla. Egentligen borde alla projekt kunna kopplas till hållbar utveckling, men jag vet inte om de gör de. Jag kan inte säga att de gör. (Pia)

Pia påpekar att målen som är kopplade till hållbar utveckling ofta förbises samt att där inte finns en tillräcklig kunskap bland pedagoger att se ett samband att knyta an de projekt som bedrivs i förskolan med lärande för hållbar utveckling samtidigt. Majoriteten av respondenterna som deltar i studien anser att det är relevant att hållbar utveckling blir ett kommunövergripande prioriterat utvecklingsområde, för att skapa en likvärdighet i utbildningen bland förskolorna i staden.

7.3 Effekterna av ett implementeringsarbete

Baserat på de resultat som vi fick fram i intervjuerna, har ett medvetet implementeringsarbete kopplat till hållbar utveckling gynnat både förste förskollärare samt förskollärares förståelse för vad begreppet innebär, vilket har skapat bättre möjligheter för barns lärande för hållbar utveckling.

Förste förskolläraren Anna beskriver att de insatser som har gjorts, har lett till att hon själv har fördjupat sin förståelse för vad hållbar utveckling innebär samt att detta har gynnat hennes möjligheter att implementera detta på sin förskola. Vidare menar Anna att det krävs en viss kompetens för att arbeta medvetet med barns lärande för hållbar utveckling i den vardagliga undervisningen och förklarar att innan implementeringen startade på förskolan, hade hon läst på inom området för

att kunna utveckla pedagogernas kompetenser samt behov. I samband med implementeringen och de insatser som har gjorts, så upplever Anna att hon ser en tydlig utveckling i hur pedagogerna förhåller sig till och undervisar inom hållbar utveckling samt att undervisningen är mer likvärdig på förskolan. Att det numera finns en samsyn och ett gemensamt förhållningssätt på förskolan kring hur hållbar utveckling ska betraktas och arbetas med som utvecklingsområde.

Absolut tycker jag att jag ser det, jag ser en helt annan medvetenhet hos alla pedagogerna och hos oss i ledningen också.....Framförallt tycker jag att jag ser hos pedagogerna att dem har det tänket med sig i var sak som de gör. Så jag tycker att det redan börjar göra skillnad. (Anna)

Förskolläraren Sofia som också är verksam på samma förskola som Anna berättar att även hon upplever att det har getts goda förutsättningar att arbeta med barns lärande för hållbar utveckling. Vidare uttrycker Sofia att hon har fått den kompetens som behövs inom området hållbar utveckling utifrån de insatser som har gjorts i implementeringsarbetet.

Det står i skollagen att vi ska jobba med hållbar utveckling och jag tycker att jag har fått alla förutsättningar för att kunna jobba med det. Det finns ingen ursäkt - ”ja men jag kan inte detta”. Jag har kunskapen, jag har läst om det och vi läser om det. Vi läser även om det nu. Vi har fått en bok från ledningen att vi ska läsa om detta allihopa och om man inte har fått den chansen tidigare. (Sofia)

Dessutom påpekar Sofia att tack vare implementeringsarbetet som har haft fokus på hållbar utveckling, upplever hon att det finns en större medvetenhet både hos sig själv samt hos andra pedagoger på förskolan. Detta utvecklingsområde ses numera som en naturlig del av verksamheten, där alla yrkesgrupper är delaktiga i arbetet samt att den inplanerade undervisningen och det systematiska kvalitetsarbetet ständigt kopplas samman med hållbar utveckling.

Sen handlar det om att det tar ett tag att få in det som ett naturligt arbetssätt kanske, men jag upplever verkligen att man får den stötningen. Är någonting man vill eller om man har frågor till förste förskollärarna eller biträdande rektor, så finns det alltid någon man kan vända sig till. Om det är något man undrar över ”hur kan jag jobba med babblarna med hållbar utveckling?” (Sofia)

Respondenten beskriver att implementeringen av hållbar utveckling har bedrivits i alla led, det vill säga från rektorn hela vägen ner till pedagogerna vilket har gett positiva effekter i arbetet uttrycker hon.

8. Analys

I detta avsnitt analyseras studiens resultat utifrån Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori (1979, 1994). Resultatet har kategoriserats och analyserats utifrån de olika systemen i teorin.

8.1 Makrosystem – Läroplanen (Lpfö18)

I studiens utvecklingsmodell utifrån Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori (1979,1994), befinner sig Lpfö18 (Skolverket 2018a) i makrosystemet. Denna del av analysen kommer att ha fokus på om förändringarna i styrdokumentet har påverkat arbetet med hållbar utveckling i förskolan. Utifrån studiens resultat framkommer det att majoriteten av respondenterna anser att Lpfö18 (Skolverket 2018a) har gjort begreppet hållbar utveckling tydligare och att det ingår i allas uppdrag att arbeta med hållbar utveckling på förskolan. Däremot påpekar några av respondenterna att även om begreppet numera synliggörs och har förtydligats i styrdokumentet tillsammans med de tre dimensionerna, så är inte läroplanen tillräcklig för att kunna förstå hela innebörden av begreppet och hur man kan arbeta med barns lärande för hållbar utveckling i förskolan. Resultatet antyder att det behövs kompletterande litteratur eller annan kompetensutveckling för att få en full förståelse för vad uppdraget med hållbar utveckling innebär i Lpfö18 (Skolverket 2018a).

8.2 Exosystem - Ledning / Förste förskollärare

Baserat på de resultat som framkommer i studien finns det en viss skillnad, mellan de olika förskolorna, hur de har tagit sig an hållbar utveckling som utvecklingsområde, efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell. Utifrån studiens modell av systemteorin (Bronfenbrenner 1979,1994) befinner sig rektorer och förste förskollärare i exosystemet, då de ingår i förskolans ledning och de beslut som tas här påverkar barnen i förskolan indirekt. I resultatet finner vi att det endast är en förskola som har tagit ett beslut om att implementera hållbar utveckling i verksamheten på ledningens initiativ. Förste förskolläraren som är verksam på denna förskola, påpekar att efter hållbar utveckling skrevs in i läroplanen, ansåg de att ett styrt implementeringsarbete inom detta område var nödvändig för att

förskolan ska kunna nå upp till de nationella målen. Inga större implementeringsinsatser riktat till hållbar utveckling har gjorts på de andra förskolorna. Anledningen är att det inte finns något större behov av att genomföra någon sorts implementering kopplat till hållbar utveckling.

Resultatet visar att endast en förskola från studien har haft hållbar utveckling som ett gemensamt utvecklingsområde än så länge, oavsett före eller efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell. Vidare utifrån förste förskollärarnas utsagor, berättar de att hållbar utveckling ännu inte har varit ett gemensamt kommunövergripande utvecklingsområde. Enligt förste förskollärarna har andra utvecklingsområden som digitala verktyg prioriterats högre från kommunen. Flera av förste förskollärarna anser dock att kommunen är i framkant när det gäller att tänka utifrån ett hållbarhetsperspektiv och att det finns ett medvetet ställningstagande från kommunen att förskolor ska konsumera mindre och tänka hållbart vid inköp av material och mat. Däremot har detta ställningstagande och förhållningssätt från kommunen inte riktigt nått ner till barnen, påpekar en förste förskollärare. En respondent uttrycker att det inte finns några fortbildningar som specifikt berör hållbar utveckling i förskolan och önskar att det finns ett större utbud som inom andra utvecklingsområden, för att kunna utveckla kompetensen i förskolan. I resultatet uttrycker samtliga respondenter att ett gemensamt kommunövergripande utvecklingsområde hade bidragit till en större likvärdighet mellan förskolor. Detta pekar på att hållbar utveckling inte har prioriterats på ett likvärdigt sätt jämfört med andra utvecklingsområden, både från kommunen samt från de förskolor som deltar i studien.

8.3 Mesosystem - Samarbete

Resultatet från studien visar att det finns skillnader i vilka förutsättningar som funnits på de olika förskolorna för ett arbete med hållbar utveckling. Det som har påverkat dessa förutsättningar är om rektorn och förste förskolläraren har varit delaktiga i att utveckla arbetet med hållbar utveckling eller inte. Utifrån studiens modell av systemteorin (Bronfenbrenner 1979, 1994) innefattar detta systemkopplingarna och samarbetet som finns mellan de olika systemen. Dessa kopplingar är till exempel vilka förutsättningar som rektorn och förste

förskolläraren har skapat för att ge förskollärare möjligheten att utveckla ett lärande för hållbar utveckling tillsammans med barnen, även samarbetet som finns mellan förskollärare och förste förskollärare är kopplat till arbetet med hållbar utveckling. Resultatet visar att ett samarbete mellan systemen har haft en positiv inverkan på utvecklingen av arbetet med barns lärande för hållbar utveckling, vilket blir synligt på den förskola där samtliga yrkesgrupper har varit delaktiga i implementeringsarbetet. Båda respondenterna från denna förskola påpekar att delaktigheten från ledningen och de planerade insatserna att utveckla samtliga yrkesgruppers förståelse för arbetet med barns lärande för hållbar utveckling, har bidragit till en positiv förändring i undervisningen. Utifrån deras redogörelser påpekar båda respondenterna att det finns en större medvetenhet på förskolan kring hur de kan koppla sina projekt och sin dagliga undervisning till hållbar utveckling.

Vidare utifrån resultatet finner vi en skillnad i hur insatta förste förskollärarna är i arbetet med hållbar utveckling på deras respektive förskola. Samtliga förste förskollärare är överens om att deras roll i arbetet med hållbar utveckling i första hand är att stötta pedagogerna på förskolan samt att agera som ett bollplank. Däremot är det endast en respondent som förklarar på ett tydligt sätt hur pedagogerna arbetar medvetet med de tre dimensionerna på förskolan i dagsläget och ger konkreta exempel på vad de gör. En annan respondent beskrev bland annat hur de kan arbeta med barns lärande för hållbar utveckling, men inte lika tydligt hur de gör det i dagsläget. Detta ger en antydning om att majoriteten av respondenterna möjligen inte är tillräckligt insatta i arbetet med hållbar utveckling på förskolan. Utifrån intervjuerna beskriver flera förste förskollärare att de betraktar hållbar utveckling som ett paraply som kan innefatta de andra områdena. Detta är ett område som kan genomsyra de andra områdena, om pedagogerna arbetar medvetet med det. För att kunna arbeta medvetet med hållbar utveckling påpekar en respondent att det krävs kompetens för att detta ska vara möjligt. Resultatet i studien visar dock att inga särskilda kartläggningar har gjorts på förskolorna för att ta reda på vilken kompetens det finns inom hållbar utveckling. Detta pekar på att förskolornas ledning inte kan försäkra sig om att förskollärarna har tillräckligt med kompetens och om de medvetet kan koppla samman hållbar utveckling med andra utvecklingsområden.

8.4 Mikrosystem - Förskollärare

I studiens modell av systemteorin (Bronfenbrenner 1979, 1994) befinner sig förskollärarna i mikrosystemet, då de är närmast barnen och därmed påverkar deras lärande för hållbar utveckling. Utifrån resultatet visar det sig att förskollärarna känner en skyldighet och ett ansvar att arbeta med hållbar utveckling sedan det skrevs in som begrepp i Lpfö18 (Skolverket 2018a). De berättar att uppdraget har blivit tydligare, men att vidden av begreppet till viss del kan vara svårt att förstå.

I studiens resultat synliggörs vilka effekter implementeringsarbetet har gett och hur det har påverkat undervisningen samt barns lärande för hållbar utveckling. Resultatet visar att förskollärarna har olika förutsättningar att nå upp till de nationella målen i arbetet med hållbar utveckling. En förskollärare som har fått ta del av ett implementeringsarbete visar en annan sorts förståelse för hur hållbar utveckling kan undervisas och beskriver hur förskolan arbetar gemensamt med detta område utifrån de nationella målen. Implementeringsarbetet har bidragit till en ökad kompetens på förskolan och även underlättat förståelse för hur de kan ta sig an uppdraget i Lpfö18 (Skolverket 2018a) som berör hållbar utveckling. Vidare pekar intervjuvärdaren på att hållbar utveckling inte har uppmärksamats tillräckligt på majoriteten av förskolorna som ingår i studien, utan andra utvecklingsområden har fått ett större utrymme och mer fokus. Flera förskollärare menar att detta har påverkat samsynen och likvärdigheten kring arbetet med barns lärande för hållbar utveckling på förskolan. En förskollärare upplever att pedagoger på förskolan betraktar hållbar utveckling som en extra uppgift att göra och att utvecklingsområdet ännu inte är en naturlig del av verksamheten. Majoriteten av förskollärarna är eniga om att hållbar utveckling behöver implementeras på deras förskola och att ledningen ska styra implementeringsprocessen, precis som de har gjort med de andra utvecklingsområdena. Några av förskollärarna uttrycker att de själva har fått söka kunskap inom hållbar utveckling och efterfrågar fortbildning. Flera av förskollärarna menar att det behövs en viss kompetensutveckling för att kunna arbeta med hållbar utveckling på ett fördelaktigt sätt, vilket resultatet visar inte har erbjudits på ett adekvat sätt.

8.5 Sammanfattande analys

Alla systemnivåer i systemteorin påverkar varandra och har en betydande faktor för barns möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling och som Nilholm (2021) skriver så krävs det att alla systemnivåer analyseras för att förstå barnets förutsättningar för lärande och utveckling. Alla respondenter menar att uppdraget från Lpfö18 (Skolverket 2018a) på makronivå i systemteorin är tydligt och förskollärarna uttrycker att de känner ett ansvar och en skyldighet att arbeta med området. Det som resultatet däremot pekar på är att det oftast är vid *exonivån* som samarbetet brister mellan de olika systemen. De förskollärare som är verksamma på förskolor som inte har implementerat hållbar utveckling tillräckligt enligt dem, upplever att undervisningen och kompetensen inom detta område bör förbättras. Barns möjlighet till lärande och utveckling är beroende av de miljöer som barnet direkt eller indirekt befinner sig i menar Imse (2000) och skapar inte ledningen tillräckliga förutsättningar för förskollärarna, påverkar detta i sin tur barnens möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling. Vidare pekar resultatet på att ett samarbete mellan systemen har en positiv inverkan på utvecklingen och arbetet med hållbar utveckling. Ett gemensamt engagemang och samarbete mellan de olika yrkesgrupperna i förskolan för att implementera hållbar utveckling på ett fördelaktigt sätt, bidrar till att det skapas en samsyn och likvärdighet på förskolan. Detta i sin tur påverkar även barns möjlighet till lärande och utveckling.

9. Diskussion

I detta avsnitt diskuteras studiens resultat utifrån tidigare forskning samt studiens syfte och frågeställningar: *Hur har hållbar utveckling implementerats i förskolan och vad har implementeringen gett för effekter enligt respondenterna, gällande barns möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling?* Resultatdiskussionen delas upp under rubrikerna *implementering av hållbar utveckling i förskolan* och *effekterna av en implementering* utifrån studiens frågeställningar.

9.1 Implementering av hållbar utveckling i förskolan

Denna studie tar upp och problematiserar implementeringsarbetet av hållbar utveckling efter att Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell samt vilka effekter det har gett och hur det har påverkat undervisningen gällande barns möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling. Utifrån studiens resultat är samtliga respondenter överens om att hållbar utveckling är ett välkommande förtydligande i Lpfö18 (Skolverket 2018a), vilket även Eidevald och Engdahl (2018) bekräftar utifrån sin tidigare forskning gällande förändringarna i styrdokumentet. Däremot visar resultat att efter Lpfö18 (Skolverket 2018a) blev aktuell i svensk förskola, har förskolorna som ingår i studien tagit sig an förändringarna som berör hållbar utveckling på olika sätt.

Utifrån Fristorp och Johanssons (2015) studie så kan det finnas en begränsad kompetens och förståelse för vad begreppet hållbar utveckling innebär hos rektorerna. Har rektorn inte en full förståelse för begreppet, kan detta på ett negativt sätt begränsa insikten om att området behöver behandlas och implementeras i verksamheten. Även vår studie visar på att detta kan vara en avgörande faktor då förste förskollärarna som har deltagit i studien visar på en varierad förståelse för begreppet, vilket verkar ha påverkat hur de har valt att implementera hållbar utveckling på sin respektive förskola. De förskollärare som inte har tagit del av någon implementering direkt kopplad till hållbar utveckling, beskriver att detta område inte är en naturlig del än i den pedagogiska verksamheten på förskolan. Andra utvecklingsområden har fått ett större utrymme och en tydligare implementeringsprocess än vad hållbar utveckling har fått enligt majoriteten av

förskollärarna som ingår i studien. Förändringarna i Lpfö18 (Skolverket 2018a) innebär ett utpekad ansvar för förskollärarna gällande undervisningen som ska bedrivas i verksamheterna enligt Eidevald och Engdahl (2018), men har rektorer och den övriga ledningen skapat förutsättningar för förskollärarna att ta sig an dessa nya utmaningar i läroplanen som berör främst hållbar utveckling? I resultatet framkommer det att majoriteten av studiens medverkande förskolor, varken har rektorer eller ledningen gett tillräckliga förutsättningar för förskollärarna att ta sig an det nya uppdraget som berör hållbar utveckling i Lpfö18 (Skolverket 2018a). Endast en förskola har valt att implementera hållbar utveckling, då ledningen där var medveten om att det fanns en begränsad kunskap inom området på förskolan. Den förste förskolläraren som har valt att implementera hållbar utveckling på sin förskola visar på en förståelse för vidden av begreppet och att det krävs en kompetensutveckling bland pedagogerna för att de ska kunna arbeta utifrån de intentioner och riktlinjer som finns i Lpfö18 (Skolverket 2018a). Detta medvetna val att implementera hållbar utveckling går att knyta an till vad Sterling (2010) påpekar i sin studie att hållbar utveckling inte är ett utvecklingsområde som enbart läggs till i en läroplan, utan är ett helt nytt sätt att se på utbildning och lärande och att det därmed krävs en viss sorts implementering. Vad som tycks vara avgörande för förskollärarna gällande vilka förutsättningar de får kring sitt arbete med hållbar utveckling är hur förskolans ledning tar sig an området, vilken kompetens de själva har inom området och hur mycket det prioriteras. Detta visar på att hållbar utveckling inte har implementerats in på ett likvärdigt sätt på samtliga förskolor som medverkat i studien vilket bidrar till att utbildningen inte blir likvärdig.

Utifrån studiens resultat upplever förste förskollärarna att kommunen är i framkant när det gäller att tänka utifrån ett hållbarhetsperspektiv. Att det finns ett medvetet ställningstagande från kommunen att förskolorna i största möjliga mån enbart ska försöka inhandla ekologisk mat och material till verksamheterna. Däremot är detta något som handlar mer om vad kommunen anser att förskolorna ska vara för slags konsumenter och inte hur man kan arbeta med barns lärande för hållbar utveckling. Att kommunen inte har fått ner hållbar utveckling på barnens nivå och satsat på att ha detta som ett gemensamt övergripande utvecklingsområde i kommunen än, kan

vara en faktor till att majoriteten av förskolorna i studien inte prioriterar hållbar utveckling på samma sätt som andra utvecklingsområden.

Förste förskollärarna som är verksamma på de förskolor som inte har implementerat hållbar utveckling än, berättar om implementering av andra områden som till exempel språkutveckling, digitala verktyg eller måltidspedagogik och hur det kan kopplas till hållbar utveckling. Utifrån deras utsagor tycks det vara självklart att förskollärare och övrig personal har kunskapen att kunna se en koppling mellan dessa utvecklingsområden. Detta är något som dock kan ifrågasättas då ingen av förskolorna som ingår i studien har gjort någon kartläggning över pedagogernas kompetens inom hållbar utveckling. Vidare kan detta innebära att alla dimensioner inte arbetas med på ett likvärdigt sätt i den pedagogiska verksamheten vilket även Ärlemalm-Hagsér och Sundbergs (2016) redogör för i sin studie. Det förekommer ofta en obalans mellan de olika dimensionerna i förskolans verksamhet och det är inte säkert om förskollärarna och övrig personal medvetet kan koppla samman hållbar utveckling med andra utvecklingsområden. Utifrån studiens resultat finns det ett behov av att rektorer och ledningen kartlägger förskollärarnas arbete och kompetens inom hållbar utveckling precis som Fristorp och Johansson (2015) diskuterar i sin studie. Baserat på förste förskollärarnas uttalande kring sin syn på implementering av hållbar utveckling och arbetet inom det samt vad förskollärarna upplever, hade en kartläggning kunnat leda till att ledningen eventuellt hade identifierat nya utvecklingsmöjligheter vilket de ska göra enligt Fristorp och Johansson (2015). Detta hade kunnat leda till att ledningen upptäckt att hållbar utveckling hade behövts implementerats på deras förskola.

Björneloo (2007) beskriver att hållbar utveckling är ett komplext och svårdefinierat begrepp som kan skapa en osäkerhet i arbetet med hållbar utveckling i förskolan, detta visar även vårt resultat. Förskollärarna i studien uttrycker att Lpfö18 (Skolverket 2018a) har tydliggjort vad förskolans uppdrag är kopplat till hållbar utveckling men att detta inte är tillräcklig för att kunna förstå hela innebörden av begreppet och hur man kan arbeta med hållbar utveckling i förskolan. Detta visar på att det behövs en viss kompetensutveckling för att kunna arbeta med hållbar utveckling. Dessvärre menar Ärlemalm-Hagsér och Sundbergs (2016) att det inte

verkar erbjudas tillräcklig fortbildning i hållbar utveckling. Även vår studie visar på detta då ingen av respondenterna har fått möjlighet att delta i någon form av fortbildning kopplat till hållbar utveckling. En av anledningarna till att förskollärare och övrig personal på förskolan inte har fått möjligheten att delta i någon form av fortbildning kopplat till hållbar utveckling, är på grund av att utbudet inte är lika stort som inom andra områden påpekar en förste förskollärare. Flera av förskollärarna uttrycker att de blir skickade att gå på läs-lyftet som riktar in sig på språkutveckling samt kurser inom digital kompetens, men inget gällande hållbar utveckling. Internationellt anses Sverige vara en ledande nation för sitt arbete med hållbar utveckling i förskolan enligt Davies (2009), vilket vi anser är rättfärdigt. Däremot utifrån studiens resultat ställer vi oss frågan om detta utvecklingsområde är på rätt väg, då förskolans ledning kan välja bort att implementera hållbar utveckling på grund av en bristande förståelse för begreppet samt att det finns ett begränsat utbud av fortbildningar kopplat till hållbar utveckling.

9.2 Effekterna av ett implementeringsarbete

Effekterna av ett implementeringsarbete som har fokus på hållbar utveckling har visat sig vara fruktbart och gett positiva effekter. I resultatet framgår det att endast en förste förskollärare från studien kan beskriva hur pedagogerna arbetar med de tre dimensionerna av hållbar utveckling på förskolan i den dagliga undervisningen, vilket är den förste förskolläraren som arbetar med att implementera hållbar utveckling i förskolans utbildning. Vidare visar resultatet på en samsyn och ett gemensamt förhållningssätt i hur hållbar utveckling betraktas och arbetas med på hela förskolan. I samband med implementeringen och de insatser som gjorts, har pedagogernas kompetens utvecklats och därmed deras förmåga att undervisa inom hållbar utveckling vilket har skapat en kvalitetshöjning på förskolan. Detta i sin tur skapar bättre förutsättningar för barnens lärande för hållbar utveckling. Förskolläraren som är verksam på den förskola som har valt att implementera hållbar utveckling, berättar att hon har fått förutsättningar och den kompetens som behövs utifrån de insatser som har gjorts i implementeringsarbetet. Sterling (2010) bekräftar att förskollärare behöver en förståelse för vad syftet är med barns lärande för hållbar utveckling och hur detta kan undervisas på olika sätt. Resultatet visar att

förståelsen för vad hållbar utveckling innebär och hur det kan undervisas bidrar till en större medvetenhet hos pedagogerna och blir därför en mer naturlig del av verksamheten. Det visar på en förståelse för hur hållbar utveckling kan kopplas till andra områden i förskolans verksamhet. Detta blir ett gemensamt förhållningssätt som ständigt strävar mot en mer hållbar utveckling ur ett framtidsperspektiv.

10. Slutsats och framtidsperspektiv

Avsikten med studien har varit att besvara frågeställningarna med stöd av Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori (1979, 1994), som handlar om *hur hållbar utveckling har implementerats i förskolan och vad har implementeringen gett för effekter enligt respondenterna, gällande barns möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling*. Utifrån studiens resultat framgår det att förskollärare saknar tillräckliga förutsättningar att arbeta med barns lärande för hållbar utveckling, eftersom implementeringen av hållbar utveckling inte har gjorts i den utsträckning som krävs på majoriteten av de förskolor som ingår i studien. Tidigare forskning visar på att hållbar utveckling är ett svårt område för förskolor att ta sig an och att det finns en osäkerhet bland förskollärare kring själva begreppets innebörd. Ledningen samt förste förskollärare bör därför vara medvetna om denna problematik. För att förskollärare ska kunna uppfylla de krav som återfinns i Lpfö18 (Skolverket 2018a) som berör hållbar utveckling, anser vi att det behövs en tydlig implementering för att *alla* barn ska få möjligheten till en likvärdig utbildning i förskolan. Vi upplever att hållbar utveckling till viss del är ett bortglömt utvecklingsområde som behöver lyftas och är i behov att tydligt implementeras på ett mer fördelaktigt sätt i förskolans verksamhet.

Utifrån resultatet och analysen med koppling till Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori (1979, 1994) så är ett samarbete mellan systemen makro, exo, meso och mikro både fördelaktigt men även avgörande för barns möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling. Brister samarbetet i något av systemen så har de en direkt påverkan på resterande system vilket synliggörs i denna studie. Allt hänger därför samman. När ledningen tar sig an uppdraget från styrdokumentet och är medvetna om att det behövs en implementering, skapar detta bättre förutsättningar för förskollärarna då de får möjligheten att utöka sin kompetens. Detta i sin tur leder till att förskollärarna på ett mer medvetet sätt kan erbjuda en undervisning som gynnar barns lärande för hållbar utveckling.

Detta arbete har visat på att det finns en viss problematik i hur hållbar utveckling har implementerats i förskolans pedagogiska verksamhet och att detta behöver uppmärksammas för att utbildningen ska bli likvärdig för alla barn. Vi anser att

förskolan har en viktig roll att både undervisa samt inspirera framtida generationer i betydelsen av ett hållbart förhållningssätt. Människan står inför tuffa utmaningar med både miljö och utvecklingsproblematik som hotar framtiden och framtida generationer. Därför är förskolans roll avgörande för hur barn utvecklar sin förståelse kring hållbar utveckling och de utmaningar som finns inom detta område. Förskolan ska bidra till att bygga upp barns positiva framtidstro och alla som arbetar inom förskolan har ett ansvar att bidra till en hållbar utveckling på sikt. Vår förhoppning med denna studie är att lyfta detta viktiga ämne för att bidra till en bättre framtid.

Referenser

- Björklund, S. (2014). *Lärande för hållbar utveckling: i förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Björneloo, I. (2007). *Innebörder av hållbar utveckling: en studie av lärares utsagor om undervisning*. Diss. Göteborg : Acta universitatis Gothoburgensis. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/10517> (2021-05-04)
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *International Encyclopedia of education* (3), ss. 37–43.
- Bronfenbrenner, U. (1979). The Ecology of Human Development. *Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Davies, J. (2009). Revealing the research ‘hole’ of early childhood education for sustainability: a preliminary survey of the literature. *Environmental Education Research*. (15:2), ss. 227–241, DOI: 10.1080/13504620802710607
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Eidevald, C. & Engdahl, I. (2018). *Utbildning och undervisning i förskolan: omsorgsfullt och lekfullt stöd för lärande och utveckling*. Stockholm: Liber AB.
- Fristorp, E. & Johansson, I. (2015). *Professionellt lärande i förskolan - med utgångspunkt i hållbar utveckling*. Stockholm: Liber AB.
- Holme, I. M. och Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Håll Sverige Rent (2021). *Vi vill bli fler som inte skräpar ner*. www.hsr.se. (2021-05-03)
- Imsen, G. (2000). *Elevens värld: introduktion till pedagogisk psykologi*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Löfgren, H. (2021). Lärarberättelser från förskolan. I Löfdahl Hultman, Annica & Ribaeus, Katarina (red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Andra upplagan Stockholm: Liber ss. 161-171
- Naturvårdsverket (2021) *Miljöarbete i samhället/EU och internationellt/Internationellt-miljöarbete*. www.naturvardsverket.se. (2021-04-02)
- Nilholm, C. (2021). *Teori i examensarbete: En vägledning för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur AB.

- Persson, C & Persson, T. (2015). *Hållbar utveckling - människan, miljön och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Regeringskansliet (2021). *Agenda 2030 och globala målen*. Stockholm: Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/> (2021-04-02)
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö98: Reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2014). *Vem är försteläraren?* Stockholm: Skolverket <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3188>
- Skolverket (2015). *Vad gör försteläraren?* Stockholm: Skolverket <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3423>
- Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö98: reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2018a). *Läroplan för förskolan: Lpfö18*. (2018). Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2018b). *Redovisning av uppdrag om en översyn av läroplan för förskolan*. Stockholm:Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3930> (2021-09-27)
- Sterling, S. (2010). Learning for resilience, or the resilient learner? Towards a necessary reconciliation in a paradigm of sustainable education. *Environmental Education Research*, (16), ss. 511 – 528.
- Thulin, S. (2016). *Naturvetenskapen i ett förskoleperspektiv: Kreativa lärandeprocesser*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- United Nations Development Programme (2015). *Globala målen*. <https://www.globalamalen.se>. (2021-04-02)
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Ärlemalm-Hagsér, E. (2012). Lärande för hållbar utveckling i förskolan: Kunskapsinnehåll, delaktighet och aktörskap kommunicerat i text. *Nordisk Förskoleforskning*. (5), ss. 1 – 17.
- Ärlemalm-Hagsér, E. & Sundberg, B. (2016). Naturmöte och källsortering: En kvantitativ studie om lärande för hållbar utveckling i förskolan. *Nordic studies in science education*. 12 (2), ss. 140 – 156. doi: <https://doi.org/10.5617/nordina.1107>

Bilagor

Bilaga 1 – Missivbrev

Hej!

Vi är två studenter från högskolan Kristianstad som studerar till förskollärare och det är tid för oss att skriva vårt examensarbete! Under vår skolgång på högskolan har vi samtidigt arbetat i förskolan och upptäckt att hållbar utveckling är ett område som vi vill undersöka mer om. Syftet med vår studie är att undersöka förskollärares och förste förskollärare syn på hållbar utveckling och arbetet inom detta område.

Vi söker efter förskollärare och förste förskollärare som är verksamma på en förskola och är certifierad med grön flagg. Vi söker även efter förskollärare och förste förskollärare som arbetar på en förskola utan något certifikat från grön flagg.

Våra indikationer är inte att hitta något rätt eller fel i vår studie, utan vi vill få syn på en variation av olika tankar och uppfattningar kring arbetet med hållbar utveckling.

Medverkan i studien om hållbar utveckling är helt frivillig och du kan när som helst avbryta ditt deltagande samt att ditt namn, dina svar och din förskola kommer att förbli anonyma. Materialet som vi samlar in kommer att behandlas varsamt och förstöras efter att studien är färdig. Intervjun kommer att spelas in via en ljudupptagare och därefter transkriberas ned till skriftlig form. Studien kommer att registreras på Högskolan Kristianstad i enlighet med lagen om hantering av personuppgifter (GDPR). När studien är godkänd kommer den att hamna på hemsidan Diva.

Vi är tacksamma om du och din kollega kan tänka sig att ställa upp på en intervju och hjälpa oss att samla in material till vår spännande undersökning. Vi ser fram emot ditt svar och att vi därefter kan boka in ett möte som passar dig, antingen fysiskt eller digitalt. Vi är tacksam för svar så snart som möjligt, men senast 2021-10-25.

Ni når oss via våra mailadresser och har ni några andra frågor eller funderingar är ni hjärtligt välkomna att höra av er! För ytterligare frågor gällande hantering av personuppgifter eller insamlat material kan ni kontakta vår handledare Lisa Finné Persson som arbetar på Högskolan Kristianstad.

Tack på förhand,
Med vänliga hälsningar
Andreas Månsson & My Paulander

my.paulander0004@stud.hkr.se
andreas.mansson0300@stud.hkr.se

Handledare:
lisa.finne_persson@hkr.se

Bilaga 2 - Samtycke till deltagande i studien Hållbar utveckling i förskolan

JA, jag har läst informationen och samtycker till att delta i studien ”Hållbar utveckling i förskolan”.

JA, jag samtycker till ljudupptagning i samband med deltagandet i studien ”Hållbar utveckling i förskolan”.

NEJ, jag samtycker INTE till att delta i studien “Hållbar utveckling i förskolan”.

Datum .....

Förskollärarens namnteckning

.....

Namnförtydligande.....

Bilaga 3 - Intervjuguide

Frågor till förskollärare

Förskollärares förståelse och arbete med hållbar utveckling

Vad har implementeringen gett för effekter enligt respondenterna, gällande barns möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling?

- Vad innebär begreppet hållbar utveckling för dig?
- Berätta kort hur ni arbetar med de olika områdena inom hållbar utveckling? (ekologiska, ekonomiska, sociala)
- Vilket/vilka område upplever du dig tryggast att arbeta med tillsammans med barnen?
- Vilket område upplever du dig mindre trygg med?
- Upplever du att den nya läroplanen har gjort det tydligare för dig som förskollärare vad arbetet med hållbar utveckling innebär? (Riktlinjer, strävansmål)
- Upplever du att det har skett en förändring i arbetet med hållbar utveckling i din undervisning efter läroplanens nya riktlinjer?

Förutsättningar för arbetet med hållbar utveckling

Hur har hållbar utveckling implementerats i förskolan?

- Upplever du att du har fått de förutsättningar som behövs för att kunna nå upp till läroplanens strävansmål kopplat till hållbar utveckling?
- Finns det något samarbete mellan förste förskollärare och dig som förskollärare gällande arbetet kring hållbar utveckling?
- Har du deltagit eller erbjudits någon typ av fortbildning kopplat till hållbar utveckling?
- Upplever du att hållbar utveckling får lika mycket utrymme på din förskola som andra utvecklingsområden?

Frågor till förste förskollärare

Förste förskollärares förståelse för begreppet hållbar utveckling

Vad har implementeringen gett för effekter enligt respondenterna, gällande barns möjlighet till ett lärande för hållbar utveckling?

- Vad innebär begreppet hållbar utveckling för dig?
- Berätta kort hur ni arbetar med de olika områdena inom hållbar utveckling? (det ekologiska, sociala och ekonomiska)
- Upplever du att det har skett en förändring i arbetet med hållbar utveckling i förskolan efter läroplanens nya riktlinjer?

Förutsättningar för arbetet med hållbar utveckling

Hur har hållbar utveckling implementerats i förskolan?

- Upplever du att det finns bra förutsättningar för förskollärarna att arbeta med hållbar utveckling i förskolan för att nå upp till läroplanens strävansmål?
- Finns det något samarbete mellan dig och förskollärarna gällande arbetet inom hållbar utveckling?
- Hur involverar du dig som förste förskollärare i arbetet med hållbar utveckling?
- Vad anser du att förste förskollärarens ansvar är i arbetet med hållbar utveckling?
- Har det erbjudits någon typ av kompetensutveckling kopplat till hållbar utveckling?
- Hur upplever du förskollärarnas förståelse för de olika områdena inom hållbar utveckling?
- Har ni gjort någon kartläggning kring förskollärarna / pedagogernas förståelse för hållbar utveckling för att kunna vidareutveckla undervisningen?
- Är det förskollärarens egna ansvar att utbilda sig inom hållbar utveckling eller förste förskollärarens ansvar att utbilda förskollärarna?